

Regeringskansliet
Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
a.iu@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Etableringsboendelagen – Ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35)

Er beteckning: A2025/00455

Sammanfattning

Länsstyrelsen Västernorrland (fortsättningsvis Länsstyrelsen) är positiv till utgångspunkterna att skapa ett mer flexibelt och hållbart bosättningsystem som främjar integration av nyanlända. Med hänsyn till länsstyrelsens roll har myndigheten emellertid följande förslag till förändringar:

- Uppdraget att informera kommunerna om utfallet av fördelningsmodellen bör ges till länsstyrelsen och regleras i etableringsboendeförordningen.
- Uppdraget att föra dialog med kommunerna för att främja mottagandet bör tydligare knytas till förslaget om att länsstyrelsen uppdras att följa upp kommunens insatser och mottagande.
- Uppdraget att följa upp kommunernas ansvar att ordna etableringsboende bör regleras i etableringsboendeförordningen.

Därutöver motsätter sig Länsstyrelsen förslaget att minska anslaget till länsstyrelserna med 30 miljoner kronor från 2027.

Länsstyrelsen menar också att förslaget om etableringsboende bör kompletteras med ett förtydligande om att kommunernas mottagande och bosättning av nyanlända bör vara långsiktig och skapa förutsättningar för nyanlända att kunna bo kvar i sin anvisningskommun. Likaså förslaget om kommunens stöd i att söka

bostad behöver utvecklas så att det tydliggör att kommunen också ska erbjuda andra insatser som stärker nyanländas förutsättningar att etablera sig på bostadsmarknaden. Därutöver motsätter sig Länsstyrelsen förslaget om att etableringsboendet ska vara villkorat genom att den nyanlände aktivt bidrar till sin etablering.

Slutligen ser Länsstyrelsen ett antal konsekvenser av hur förslagen i Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper (SOU 2025:53) kan påverka utfallet av förslaget om etableringsboendelagen. Den fortsatta beredningen behöver beakta hur förslagen om etableringsboendelagen förhåller sig till och påverkas av nämnda samt andra relaterade förslag. Annars riskerar relevanta omständigheter och möjliga effekter av enskilda förslag förbises.

8 Fördelning av de nyanlända som får omfattas av anvisning till kommuner

8.4 Fördelningsförfarande

8.4.2 En uppdaterad fördelningsmodell

Länsstyrelsen instämmer i förslaget att samrådsförfarandet i framtagande, utvärdering och revidering av fördelnings- och takmodellerna ska bedrivas på ett liknande sätt som dagens samråd om läns- och kommunalt. Länsstyrelsen är också positiv till förslaget om ett uppdrag att utveckla modellerna innan ikraftträdandet av etableringsboendelagen. Det uppdraget bör dock finansieras med ett särskilt anslag och meddelas skyndsamt för att ge goda planeringsförutsättningar inför det nya regelverkets ikraftträdande.

Samrådet kring en ny fördelningsmodell kommer att bli mer komplext utifrån att fördelningen dels styrs av fler kriterier, dels omfattar såväl modellen för anvisningstal som kommuntak. Detta kommer att kräva ytterligare arbetsinsatser för berörda myndigheter, däribland länsstyrelsen. Anslagen till länsstyrelserna behöver därför ses över för att säkerställa myndigheternas förutsättningar att utföra uppdraget. Se vidare under avsnitt 18.7.

8.4.4 Justering av utfallet från fördelningsmodellen efter kommunernas önskemål

Länsstyrelsen instämmer i förslaget om att myndigheten ges i uppdrag att sammanställa kommunernas önskemål och informera Migrationsverket om dessa. Länsstyrelsen bör emellertid också ges

ett utpekat ansvar att sprida information om preliminära tal och komma in tidigare i processen.

Enligt 9 § i förslaget om etableringsboendeförordning ska Migrationsverket informera länsstyrelsen och kommunerna om de preliminära utfallen från fördelningsmodellen och takmodellen. Förslaget bör kompletteras med ett uppdrag till länsstyrelsen om att informera kommunerna om fördelningsförfarandet och möjligheten att ange hur många nyanlända de önskar ta emot. Det skapar förutsättningar för en sammanhållen process och dialog och går i linje med arbetssättet kopplat till dagens kommunalsprocess. Sedan bosättningslagen infördes har Länsstyrelsen informerat om processen och fört dialog om preliminära kommunal med kommunerna utifrån det förslag på länstal som Migrationsverket presenterar till regeringen. Eftersom beslutsfattandet rörande kommunal föreslås överföras från länsstyrelsen till Migrationsverket är det viktigt att länsstyrelsens roll tydliggörs. Särskilt med en mer komplex process bedömer vi att det är för sent att komma in i informationsprocessen först när anvisningstalen är fastställda.

9 Anvisningsförfarandet

9.7 Länsstyrelsen ska föra dialog med kommunerna för att främja mottagandet

Länsstyrelsen instämmer i utredningens förslag om att myndigheten ges i uppdrag att föra dialog med kommunerna i syfte att främja att kommunerna planerar för att ta emot och ordna bostad för nyanlända som omfattas av anvisning. Länsstyrelsen föreslår dock att uppdraget tydligare knyts till förslaget om ett uppdrag att följa upp kommunens insatser och mottagande, se kommentarer om avsnitt 11.3.

10 Etableringsboende

10.3 Nyanlända har en tidsbegränsad rätt till etableringsboende

Förslaget om rätt till etableringsboende i 36 månader bör kompletteras med ett förtydligande om att kommunernas mottagande och bosättning av nyanlända bör vara långsiktig och skapa förutsättningar för nyanlända att kunna bo kvar i sin

anvisningskommun, även efter att de 36 månaderna passerat. Det är särskilt angeläget vid mottagande av nyanlända barnfamiljer och kvotflyktingar.

I Västernorrland tillämpar kommunerna generellt tillsvidarekontrakt för bostäder för nyanlända som anvisas enligt bostättningslagen. Om det inte är möjligt att erbjuda längre eller tillsvidarekontrakt under tiden då den nyanlände har rätt till etableringsboende innebär det i praktiken ett minskat inflytande och handlingsutrymme för kommunerna att arbeta för att rätten till en lämplig bostad tillgodoses. Länsstyrelsen bedömer också att en sådan begränsning skulle medföra en ökad risk för så kallad aktiv medverkan till bostättning i annan kommun, även kallat social dumpning, efter att 36 månader passerat.

Genom att tydliggöra att kommuner kan erbjuda långsiktiga kontrakt till dem som omfattas av etableringsboendelagen skulle regelverket tydligare knyta an till regeringsformens målsättning om att det allmänna ska trygga rätten till bostad. Det skulle även gå i linje med bostadsförsörjningslagens inriktning om att kommuner ska skapa förutsättningar och identifiera åtgärder för att alla i kommunen ska kunna leva i goda bostäder.

10.6 Rätten till etableringsboende kan i vissa fall upphöra i förtid

Länsstyrelsen motsätter sig förslaget om att etableringsboendet ska vara villkorat genom att den nyanlände aktivt bidrar till sin etablering i arbets- och samhällslivet. Det saknas stöd i utredningen för att ett villkorat etableringsboende skulle bidra positivt till integrationen. Därtill noterar Länsstyrelsen utredningens bedömning om begränsad effekt samt risker och konsekvenser som förslaget medför, såväl för enskilda som för kommuner och för Arbetsförmedlingen. Länsstyrelsen ser inte att förslaget är motiverat då det väntas få små om några positiva effekter för nyanländas deltagande i arbetsmarknadspolitiska program, men leda till ökad otrygghet för nyanlända och ökad arbetsbelastning för det offentliga.

11 Förslag om stöd, information och uppföljning

11.1 Kommuner ska erbjuda stöd i att söka bostad

Förslaget om kommunens stöd i att söka bostad behöver utvecklas. Flera kommuner i Västernorrland har, framförallt under ett antal år

efter bostättningslagens införande, upplevt betydande utmaningar med att kommuner i andra delar av landet stöttat individer i att hitta bostadslösningar i länet när tidsbegränsade kontrakt löpt ut i anvisningskommunen. För att minska risken för aktiv medverkan till bostättning i annan kommun bör det tydliggöras att kommunens stöd i att söka bostad relaterar till kommunens bostadsförsörjningsansvar och arbete för att motverka hemlöshet och problem kopplat till utanförskap.

Länsstyrelsen anser också att kommunens stöd inte enbart bör fokusera på att söka bostad, utan även rusta den nyanlände i att kunna få och behålla en bostad samt förebygga framtida vräkningar. Det kan exempelvis handla om stöd och vägledning i hur man sköter om en bostad, undviker störningar och betalar räkningar samt information om kommunens budget- och skuldrådgivning och socialtjänstens förebyggande uppdrag. I etableringsboendeförordningen bör kommunens ansvar för att ”erbjuda den nyanlände stöd i att söka bostad” därför kompletteras med en skrivning som tydliggör att kommunen också ska erbjuda andra insatser som stärker nyanländas förutsättningar att etablera sig på bostadsmarknaden.

11.3 Länsstyrelsen ska följa upp kommunernas ansvar för att ordna etableringsboende

Länsstyrelsen instämmer i utredningens förslag att myndigheten ska följa upp kommunernas ansvar att ordna etableringsboende.

Uppföljningsansvaret bör dock regleras i 4 kap. etableringsboendeförordningen. På så sätt knyts det uppföljande uppdraget av etableringsboende på ett tydligare sätt till länsstyrelsens uppgift om att föra dialog om kommunernas planering för att ta emot och ordna en bostad.

Förordningen (2016:1363) om länsstyrelsernas uppdrag avseende insatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare bör även fortsättningsvis ange den bredare inriktningen för länsstyrelsens uppdrag avseende att verka för beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända. Om ett specifikt uppföljningsuppdrag läggs in i förordning 2016:1363 finns en risk att för mycket fokus läggs på uppföljning av etableringsboende i stället för på kommunernas beredskap och kapacitet.

18 Konsekvensutredning

18.7 Konsekvenser för statens finanser – Länsstyrelserna

Länsstyrelsen motsätter sig utredningens förslag att minska anslaget till länsstyrelserna med 30 miljoner kronor från 2027. Förslaget är inte motiverat i relation till den förändrade roll myndigheten föreslås få i bosättningssystemet. Förändringen består i huvudsak i att länsstyrelsen inte längre fattar beslutet om kommunal, en uppgift som i nuvarande system endast utgör en liten del av länsstyrelsens arbete. Övriga delar i länsstyrelsens uppdrag, vilket inkluderar information till och dialog med kommunerna i länet, kommer att bestå eller utökas. En minskning av anslaget skulle ha stor negativ påverkan på arbetet.

Övriga synpunkter

Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper (SOU 2025:53)

Länsstyrelsen bedömer att förslagen i Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper (SOU 2025:53) kan påverka utfallet av förslagen om etableringsboendelag. Om förslagen i respektive utredning skulle antas i sin nuvarande form ser Länsstyrelsen ett antal möjliga konsekvenser.

Svårare att hitta bostad på ordinarie bostadsmarknaden

Länsstyrelsen bedömer att treårigt etableringsboende i kombination med fem års bosättning i Sverige som kvalificeringsvillkor för flera socialförsäkringsförmåner markant skulle försvåra för nyanlända som inte kvalificerar sig genom inkomst att hitta en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden. Det gäller i synnerhet för kvinnor och barnfamiljer.

I SOU 2025:35 anges att särskilt kvinnor har svårigheter att hitta en bostad, främst på grund av lägre förvärvsinkomster, och att barnfamiljer har svårare att hitta ett långsiktigt boende på den ordinarie bostadsmarknaden. Konsekvensutredningen i SOU 2025:53 drar slutsatsen att kvinnor och barnfamiljer i högre grad skulle drabbas om förslagen genomförs, med risk för ökad ekonomisk utsatthet för barn samt att kvinnors disponibla inkomster skulle minska mer än männens. I sammanhanget är det viktigt att beakta

att det vid efterfrågan av en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden är vanligt att förmåner enligt socialförsäkringen, såsom barnbidrag och bostadsbidrag, inräknas i hushållets totala disponibla inkomst. Det finns därför en risk att nyanlända, i synnerhet kvinnor och barnfamiljer, får mycket svårt att hitta en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden efter det treåriga etableringsboendet.

Personer som omfattas av anvisningssystemet och har uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter skulle vara särskilt utsatta, eftersom de föreslås behöva kvalificera sig till såväl socialförsäkringen som ekonomiskt bistånd.

Påverkan på boendelösningar

I konsekvensutredningen i SOU 2025:53 lyfts ökade kostnader i kommunerna för bland annat ekonomiskt bistånd för dem som omfattas av kvalificering till socialförsäkringen. I och med ökade kostnader för kommunerna riskerar förslagen i SOU 2025:53, enligt Länsstyrelsen, att medföra minskade incitament för kommuner att ordna långsiktiga eller permanenta boendelösningar för nyanlända som omfattas av etableringsboendelagen efter att de tre åren har passerat. Även typen av boendelösningar som målgruppen erbjuds kan komma att påverkas genom att hushåll som inte kvalificerar sig till berörda socialförsäkringsförmåner går miste om inkomster som idag ofta bidrar till att minska kommunens kostnader för boende till målgruppen.

Risk för försämrad mottagningsberedskap

Länsstyrelsen ser en risk att förslagen i SOU 2025:53 kan leda till minskade incitament hos kommuner att önska ett mottagande av anvisade nyanlända enligt etableringsboendelagen. Det gäller även kommuner som vanligtvis har en god mottagningsberedskap och goda integrationsmöjligheter, eftersom det finns en risk att kommunernas kostnader ökar för dem som inte lyckas kvalificera sig genom inkomst. Länsstyrelsen menar att det därmed finns en risk att syftet, att ge kommunerna större inflytande över mottagandet, till viss del kan motverkas om antalet kommuner som önskar ta emot lika många eller fler nyanlända än idag skulle minska.

Ökad risk för aktiv medverkan till bosättning i annan kommun

Slutligen ser Länsstyrelsen en risk att förekomsten av aktiv medverkan till bosättning i annan kommun ökar. Det gäller särskilt

för de anvisade nyanlända som efter tre års etableringsboende inte har lyckats kvalificera sig till socialförsäkringsförmånerna genom inkomst och därmed innebär en ökad kostnad för mottagningskommunen.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Daniel Gustafsson med integrationsutvecklare Linnéa Lagergren som föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Stina Esselström och integrationsutvecklare Hanna Norberg medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.